>> *Benejam observa un cartell de Ben-Hur.*
(Autoria: Claudi Valentí)

Lluís Benejam i la memòria

L'arxiu de l'impressor figuerenc permet recórrer la història del cinema a través de cartells i programes de mà

En una casa antiga situada als afores de Campmany, l'impressor Lluís Benejam (Figueres, 1954) hi guarda una excellent col·lecció de cartells de cinema. També hi serva estris i un munt de figuracions fotogràfiques, amb les quals es pot recórrer, paper a paper, la història del cinema. És una d'aquestes persones que paga la pena conèixer, perquè, quan contemples el seu fons, retrobes la petjada de la infantesa.

Text > **Jordi Arbonès**, escriptor

Com a bon col·leccionista, Benejam és un home endreçat. Ha creat un arxiu amb paràmetres propis que li serveixen per saber on guarda, enmig d'un volum ingent d'informació, cada exemplar recollit. Res no se li escapa. Primer, el seu control t'espanta, i després, t'agrada. Explica que les ganes de col·leccionar van ser progressives i que van arrencar quan, als catorze anys, el van atrapar. Llavors havia deixat l'escola i havia començat a treballar en la impremta del seu pare, en la qual es feien els programes dels cinemes de Figueres, sobretot del de Las Vegas (Figueres va tenir tretze sales). Trenca alguns dels tòpics que acompanyen el *gremi* inexistent dels col·leccionistes. I, sincer i directe, no amaga res. No l'interessa posar-se cap màscara que dissimuli cap secret: no li cal.

Sorprèn quan explica que el que li va crear l'afició no van ser només els dibuixos i les pintures dels minicartells dels programes (acolorits com cromos,

>> *Lluís Benejam al seu taller, l'obrador de la memòria.* (Autoria: Claudi Valentí)

>> La complexitat de l'ordre marca la feina de Benejam, que ho té tot perfectament classificat. (Autoria: Claudi Valentí)

els guardava dins d'una capsa metàl·lica, potser de galetes), sinó el paper en el qual estaven impresos. Era una època en què els cartells de cinema es pintaven a mà. Aquest univers li agradava i l'atreia, però el que el seduïa més era l'art de la impressió, l'ofici que aprenia al taller. El misteri que sostenia el paper.

Encara guarda llibretes amb els primers apunts fets amb bolígraf de tinta blava. És documentació que explica la trajectòria d'una afició que l'ha convertit en un referent en el món del cinema occidental, sobretot de l'espanyol. Li truquen d'arreu, d'Hongria, de Mèxic, de filmoteques allunyades i de l'altra banda de l'Atlàntic, per demanar-li cartells. S'ha convertit en un sever i contumaç investigador.

Metòdic i acurat, no es veu reflectit en qui acumula coses sense mantenir cap ordre estricte (els anomenats Diògenes), sinó que s'identifica més amb el seu amic Martí Amiel, ja mort, que va col·leccionar amb gust exquisit una

>> El col·leccionista amb la inevitable referència de Disney. (Autoria: Claudi Valentí)

Li truquen d'arreu, d'Hongria, de Mèxic, de filmoteques allunyades i de l'altra banda de l'Atlàntic, per demanar-li cartells

quantitat important de rellotges. També va coincidir amb una altra bèstia de la col·lecció, Tomàs Mallol, mort el 2013. Recol·lectors de memòria, feres de la realitat figurada. Benejam és de caràcter generós: el plaer d'aplegar peces interessants i també de mediocres, dolentes o execrables l'honora. Res no comença ni s'acaba en el fet de posseir. Arxiva, emmagatzema i, coneixedor de la riquesa del tresor, l'ofereix a qui l'hi demana (conscient de ser l'últim d'una estirp), ja sigui només per veure la seva obra exposada o per admirar-se. Quan algú li demana obres específiques per completar alguna exposició concreta, de seguida s'hi ofereix.

Sorprèn, també, descobrir que col·leccionar no l'hagi convertit ni en cinèfil ni tampoc en mitòman. Dos aspectes que, sovint, van lligats al món dels estudiosos del cinema. Fetitxisme. Un altre tòpic que també cau quan l'escoltes. Li agrada el cinema, però no segueix d'una

>> *Joan Blondell en un programa de* Desfile de Candilejas. (Font: Arxiu Col·lecció Lluís Benejam)

>> *Un programa de* Frente de Madrid, *protagonitzada per Conchita Montes el 1939.* (Font: Arxiu Col·lecció Lluís Benejam)

manera decidida cap director ni tampoc cap actor en concret. És un espectador *normal* que no està condicionat ni amb fílies ni tampoc amb fòbies tradicionals. Treballa i completa totes les edicions de les pel·lícules guanyadores dels Oscars des que es van implantar el 1927, a l'hotel Hollywood Rosevelt de Los Angeles, l'Academy Awards. Aquest interès implica una decisió, una tria escrupolosa. Guanyar el temps a favor dels Oscars el satisfà perquè gairebé ha aconseguit conquerir-ne la fototeca sencera.

Ha col·leccionat milers de programes (cartells de butxaca), pòsters i fotocroms de pel·lícules de tota mena, el grapat de fotos de pel·lícules que es mostraven a l'entrada dels cinemes. Com que acostumaven a estar clavades amb xinxetes, algunes les robava dels plafons de fusta. Ha aplegat cartells tant de bones pel·lícules com d'horribles. Peces mal considerades per la crítica i pel públic que, més endavant, han estat recuperades i alabades i, és clar, l'ingent material de sèrie B, inesgotable. La mirada global i desproveïda de prejudicis ha comportat que la seva col·lecció tingui una dimensió inesperada i que sigui de caràcter infinit. Explica que la seva col·lecció s'acabarà d'aquí a poc, quan ja no es faci servir el paper. És un conservador sense fronteres elitistes. Així, gràcies al seu sistema d'indexar, ho absorbeix tot i, en un moment donat, troba, en pocs minuts, cartells de pel·lícules de qualsevol any, gènere i condició.

La mirada d'aquest col·leccionista, per sort, no conté cap fre estilístic ni tampoc cap preferència cinematogràfica. Aquí és on rau la bellesa del seu treball acumulatiu. El fet d'estar allunyat de manies atorga un caràcter universal a l'obra. Haver endegat una col·lecció homèrica i, en un principi, impossible. Gràcies a haver-se mantingut distanciat, ha construït un temple cultural que aporta una dimensió lògica a qui vulgui saber qui érem a principis del segle passat i qui som ara. Allò que ha bastit la vida (paradoxa excepcional), cartell

La seva col·lecció homèrica guarda les voltes de la història i aporta als entesos matèria per a l'anàlisi

a cartell, ha servit per muntar una edificació impressionant. Única. La tasca de Benejam ha servit per *crear memòria*. El guany obtingut a través dels anys serveix per completar els forats foscos de la memòria dels altres. Un puzle, del qual, a molta gent, sobretot als que munten exposicions temàtiques, els falten peces i cartells. Benejam ho té tot, ja siguin idees senzilles o difícils de trobar.

Hi ha un cartell que li agradaria haver tingut, el de la pel·lícula *Breakfast in Tiffany's*, del 1961, basada en un llibre de Truman Capote, protagonitzada per Audrey Hepburn i dirigida per Blake Edwards, i que va guanyar l'Oscar a la millor cançó i banda sonora. Sembla

>> *Jean Arthur i Cary Grant, protagonistes de* Sólo los ángeles tienen alas.
(Font: Arxiu Col·lecció Lluís Benejam)

>> *Robert Mitchum encarna el reverend Harry Powell a* La noche del cazador.
(Font: Arxiu Col·lecció Lluís Benejam)

que se'n van fer pocs cartells (no era una obra mestra del cartellisme). Actualment, és un objecte de culte molt preuat a les subhastes: costa més de cinc mil euros.

Benejam sempre ha treballat amb una antiga idea: més que comprar, prefereix la disciplina de l'intercanvi (consigna cadascun dels passos que fa), allò del «jo et passo tres-cents programes i tu me n'envies cent cinquanta». No es tracta d'una qüestió de pes o de quantitat, sinó de negociar amb l'interlocutor que busca allò que ell té, i de demanar el que l'interessa. Explica: «Amb qui intercanvies coneixements i programes fas amistat, amb qui només negocies i regateges, no». Pel que diu, aquest territori no és un món de grans especulacions econòmiques, sinó que l'oferta i la demanda és pura qüestió d'entesa i d'intercanvi de béns. Li agrada relacionar-se amb col·leccionistes amb qui s'intercanvia la matèria primera i fer amics. Ve a dir que, al capdavall, els amics els fas quan no hi ha l'ànsia d'obtenir diners.

El primer pis de casa seva és ple d'objectes amuntegats, és una zona esperada. L'ordre del desordre. Aquí sobta trobar-te amb dos projectors cinematogràfics del segle passat. Ginys immensos i de mecànica analògica, descontextualitzats. Semblen *àliens* de primera generació i de l'època de la primera Revolució Industrial. El segon pis és el de veritat. Un cop a dins diu, amb veu baixa, que el seu llegat el deixarà a la família.

Benejam admet que li agrada la perifèria del cinema: màquines, objectes i detalls que han servit per atraure la mainada. No els col·lecciona. El marxandatge és recent. Potser va començar amb les pel·lícules seriades de *La guerra de les galàxies*; en té figures i, de vegades, les ha exposat.

Coneix el perill que comporta l'addicció d'entrar en col·leccions paral·leles. De saviesa empordanesa, manté el seny de la contenció.

Temps enrere i amb el seu amic Martí Amiel, mort el 2017, anaven a les fires de segona mà. Ho diu amb la pena d'haver-lo perdut. Remenaven les parades o hi passaven per davant abans de dinar i xerrar. No va ser en aquests llocs on Benejam va trobar el material fonamental de la seva obra, sinó quan es va adonar que els cinemes tradicionals de tota la vida tancaven. La majoria mantenien un munt de material acumulat a les golfes, el rebost de la memòria, la rebotiga de la vida audiovisual, polsosa i perduda. Paper mort que ell es va cuidar de ressuscitar. En forats replets de papers, rates i pols, deixats estar a la bona de Déu, hi va trobat el filó del record. L'or amb el qual va fonamentar la bastida del que va esdevenir l'edifici del futur. Reciclatge, se'n va dir més endavant.

Tenia el do de l'oportunitat quan detectava les golfes plenes d'objectes apreciables en la foscor de diferents cines de les comarques gironines. La indústria del cine canviava a passos agegantats i els cinemes abaixaven la persiana. Les multisales no van guardar gairebé res. A mesura que hi anava havent més pantalles, anaven quedant menys cinemes. Enfebrat, va córrer i va anar al darrere d'un munt de cartells i programes que feia segles que havien

estat presents en la vida dels pobles. L'oportunitat i la murrieria van representar arribar a temps, abans que la paperassa es llencés a les escombraries. Ell, amb cotxe o amb furgoneta, s'ho enduia tot. Li regalaven quilos de material perquè feia neteja. El veien com un escombriaire poc entenimentat o una espècie d'*exterminador* que, decidit, recollia, aplegava i amuntegava. No donava explicacions. De seguida va tocar invertir jornades de vint-i-quatre hores per estriar, indexar i fer espai a casa seva. Sol. En aquestes circumstàncies, les de l'instint i la descoberta (Indiana Jones empordanès), va furgar fins a no dir, i s'ho va endur tot, sense discriminar res. Una feinada, primer, d'arqueòleg del paper i, després, d'historiador. L'historiador a peu pla, que mai no ha estat federat. El científic, el crític o l'escriptor són sobrevinguts que sorgeixen més endavant i que agraeixen la feina casual o obsessiva dels altres. I que gràcies a gent com Benejam, que pertany a la universitat de la vida treballada, poden investigar i arribar a excel·lents conclusions. La feina dels impensats explica la història del cinema. La vida viscuda. Gràcies a elements físics (papers) es pot interpretar la vida. Fets contrastables. Reals. Màquies i imatges. La tesi de Benejam desprèn el goig de la feina feta. Guarda les voltes de la història i aporta als entesos matèria per a l'anàlisi. De vegades el destí és persistent. Es configura terra adobada de creació. Un orgull per als veïns i la societat. Això s'esdevé quan hi ha un *boig* que es dedica a l'impossible. La tramuntana, en el cas de Benejam, no implica deliri, sinó fecunditat. El vent remou la creació i fa imaginar qüestions inassolibles.

No parlem d'una memòria local, sinó de la que sobresalta la comarca i els cinemes de la infantesa i de la joventut. La capital enlluernava. Barcelona quedava lluny, però hi anàvem a veure pel·lícules. Érem joves i poc avisats.

La vida ha anat ràpid i hem vist com l'analògica passava a ser digital. Cada generació puja amb una nova memòria cinematogràfica i a partir de la tecnologia que li correspon viure.

Benejam mostra en cartells i programes caus de nostàlgia, ben o mal tirada. Un món acabat. La nostàlgia de vegades s'esquitlla entre l'olor o la pudor que feia un cine, qui t'acompanyava o qui no havia volgut ser-hi, més que no pas en la pel·lícula vista. Quan reconec un antic programa de Benejam, recordo. Durant un segon m'anyoco pensant en la terra perduda de l'adolescència i de la joventut. M'obre la capsa del secret de Campmany. Reculo, barrino i m'adono que el temps que he viscut és ple d'engrunes. El col·leccionista disposa de més papers i documentació que no pas jo i remet tant a la seva vida com a la meva. M'agrada i, al mateix temps, m'inquieta.

Tots els sis sentits acceptats per la ciència convencional (d'abans de les qüestions digitals i quàntiques) remeten a una qüestió *vintage*, la tramuntana és un tòpic de passat. La col·lecció de Benejam porta al petit paisatge de la imaginació visual, allò que t'imaginaves rere d'un cartell pintat, gràcies a uns traços habitualment expressionistes i passats de moda. Certificar que algú s'ha preocupat de la memòria de tothom és interessant.

Abans d'acomiadar-nos, la tramuntana bufa fort i d'una manera elegant. El col·leccionista ha fet una cosa impensada: ha aplegat amb ordre i sentit una definitiva màquina del temps. És senzill tirar enrere i, per culpa del paper, recuperar el passat. Una joia. Ens acomiadem i, quan pràcticament no el veig, l'admiro. Servitud que dura un segon. A partir d'aquí m'hauré d'aguantar amb la feble seguretat que, en una casa empordanesa, he vist part de la meva memòria. A l'Empordà, un segon és ple d'hores. Entenc la manera com tothom observa la seva obra: divertida, antisocial o conservadora. El cinema conté tota la desesperada i atractiva mirada humana.

La vida només és cine. Aventuro que el col·leccionista és una espècie de demiürg que, amb el seu arxiu, replè d'imatges i d'espais de portes petites i laberíntiques, hi ha endevinat un secret, un rau-rau no explicat. L'imagino orgullós amb allò que ha estat, i també veig el que jo mai no he aconseguit ser.

El col·leccionista ha fet una cosa impensada: ha aplegat amb ordre i sentit una definitiva màquina del temps

La memòria, sovint, cau i s'esllavissa. La memòria del mestre Benejam és incontrovertible; és de llei. Cada peça d'abans i d'ara remet al que vius i al que has vist. D'una manera física i inquietant conté les virtuts i també les joies i les renúncies de qualsevol vida. Cine, només és cine. Temps de paper.

>> *Benejam conserva un gran nombre de productes Disney.* (Autoria: Claudi Valentí)